

Ткач О.Л.,
начальник відділу аудиту видатків
Територіальне управління Рахункової палати по Одеській,
Миколаївській, Херсонській областях,
Автономній Республіці Крим та м. Севастополю

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН В ДЕРЖАВНОМУ АУДИТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Основний вектор зміни державного контролю в якому рухається світова спільнота - це від контролю «ex ante» до контролю «ex post», при цьому така тенденція передбачає, що замість попереднього зовнішнього контролю витрат в державному секторі перевага надається наступному контролю ефективності використання фінансових і нефінансових ресурсів.

Варто зауважити, що такі зміни стали результатом еволюційних змін, що обумовлені комплексністю системи державного управління, з одночасною її децентралізацією, технологічними змінами, та, звичайно, орієнтацією на ефективність використання наявних державних ресурсів.

Першим наслідком такої зміни стане, безумовно, більша гнучка система управління державними підприємствами. Управлінський персонал самостійно визначає напрямки використання отриманих бюджетних коштів, у встановлених межах, забезпечуючи при цьому ефективність такого використання. На нашу думку, це обумовлено високими рівнями ризиків для державних підприємств. Не зважаючи на те, що система управління відповідальна за те, щоб ризики належним чином були оцінені, зменшені, постійно відстежувались і були керованими, жодна система менеджменту державних підприємств в Україні відсотково не забезпечує цю функцію. Крім того, виділена компанією PWC, трирівнева лінія захисту від ризиків (1 лінія – функції IT, інформаційної безпеки, безпеки баз даних; 2 лінія – корпоративний ризик менеджмент, незалежний моніторинг; 3 лінія – внутрішній аудит, що забезпечує об'єктивну впевненість), не спрацьовує для підприємств державного сектору, що пов'язано з обмеженим фінансуванням. В той же час керівництво відповідальне повною мірою за ефективне використання ввірених йому ресурсів, а отже мусить бути флексибільним.

Другим наслідком змін є зміцнення системи внутрішнього контролю. В процесі розподілу та здійснення операцій з використанням державних коштів внутрішні контролери зобов'язані визначати напрямки таких витрат та здійснювати моніторинг їх використання. Внутрішній контроль на державних підприємствах, та таких що використовують державні кошти, має забезпечувати ефективність, надійність та відповідність проведених операцій законодавчим актам. До того ж, функціонування надійної системи внутрішнього контролю державних підприємств закладається в їх кошториси, що дозволяє планувати витрати пов'язані з контролем.

Третій наслідок змін - зміщення акценту зовнішнього незалежного контролю в бік аудиту ефективності використання державних ресурсів з паралельним підвищенням комплексності процесу контролю. І тут досвід кожної країни має свої особливості, оскільки крім формалізованих складових системи контролю інформаційне і культурне національне середовище впливає на особливості проведення державного аудиту. Вплив культурного середовища висуває на одне з перших місць проблеми етичної поведінки державних аудиторів та їх незалежність, особливо у країнах з високим рівнем корупції.

Четвертим наслідком змін є підвищення рівня відповідальності і публічності результатів державного аудиту. Внаслідок того, що державний аудит проводиться після проведення операцій, саме державні аудитори повинні забезпечити вжиття коригувальних заходів за недотримання законодавства або неналежне використання державних коштів. Наприклад, в таких країнах як Франція, Італія та Іспанія вищий контрольний орган уособлює в собі контрольні та судові функції. Тобто, якщо в наслідок аудиту було виявлене неефективне використання державних коштів, то справи не передаються окремо до судових органів, як це робиться в Україні, а вирішуються на рівні державного вищого контрольного органу. Оприлюднення результатів аудиту і результативності використаних коригувальних заходів є необхідною умовою державного аудиту. Лише в цьому випадку аудит виконує свою контрольну функцію.

П'ятим наслідком змін є перехід до більш гнучкої системи державного аудиту, що може швидко адаптуватись до державних потреб та світових вимог. Тут мова в першу чергу йде про державний аудит як процес контролю, що дозволяє отримати розумну впевненість відносно ефективності операцій, надійності звітності та відповідності вимогам законодавчих актів. Таке трактування державного аудиту вимагає високої професійності державних аудиторів, на професійному судженні яких базується результат аудиту. Об'єктом професійного судження є рівень аудиторського ризику, і рівень суттєвості, і визначення областей аудиторської перевірки тощо. Такий широкий спектр суджень вимагає від державного аудитора високої професійної відповідальності, в першу чергу перед суспільством. Крім того, першочергова роль аудиту ефективності вимагає від державного аудитора при прийнятті рішень брати до уваги саме показники ефективності. Викликано це безгосподарністю керівників державних підприємств, низьким рівнем фінансової дисципліни та неврахуванням ймовірних ризиків.

Отже, визначивши основний вектор світових змін державного контролю нами виділено п'ять основних наслідків, які матимуть вплив на вітчизняний державний аудит, в тому числі і в контексті аудиту інтегрованої звітності:

- 1) більша гнучкість системи управління державними підприємствами та підприємствами, що використовують державні ресурси;
- 2) зміцнення системи внутрішнього контролю;
- 3) зміщення акценту зовнішнього незалежного контролю в бік аудиту ефективності використання державних ресурсів з паралельним підвищенням комплексності процесу контролю;
- 4) підвищення рівня відповідальності і публічності результатів державного аудиту.
- 5) перехід до більш гнучкої системи контролю, що може швидко адаптуватись до державних потреб та світових вимог.